

**Dagmara K. Zuzek, Bartosz
Mickiewicz**

**Środowiskowe problemy rozwoju
sektora małych i średnich
przedsiębiorstw na obszarach
objętych ochroną przyrodniczą w
Polsce**

Ekonomiczne Problemy Usług nr 89, 207-219

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

DAGMARA K. ZUZEK

Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

BARTOSZ MICKIEWICZ

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

ŚRODOWISKOWE PROBLEMY ROZWOJU SEKTORA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW NA OBSZARACH OBJĘTYCH OCHRONA PRZYRODNICZĄ W POLSCE

Wprowadzenie

Zmiany systemowe i strukturalne polskiej gospodarki zapoczątkowane na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku doprowadziły do dynamicznego rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Sektor ten spełnia bardzo ważne funkcje, wpływając zarówno na sferę gospodarczą, jak i społeczną Polski.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe osiągnięcia małej i średniej przedsiębiorczości oraz dalsze perspektywy jej rozwoju, stanowić ona może szansę zwiększenia zatrudnienia, eksportu oraz skutecznego konkurowania polskiej gospodarki na rynku europejskim, a w obliczu globalizacji – na rynkach światowych. Małe i średnie przedsiębiorstwa napotykać na swojej drodze liczne bariery, które doprowadzają do ograniczenia dalszego rozwoju, a niekiedy do ich upadku.

Celem artykułu jest wskazanie relacji między działalnością gospodarczą a środowiskiem naturalnym oraz ograniczeń rozwojowych MSP jakie mogą wynikać z partnerstwa sektora biznesu i ochrony przyrody.

1. Stan sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce

Małe i średnie przedsiębiorstwa mogą uzyskać przewagę nad dużymi firmami m.in. w sytuacjach: sprawnej i szybkiej reakcji na zmieniające się otoczenie, łatwego wchodzenia w określone kooperacyjne układy przez szybkie tworzenie nowych miejsc pracy, otwarcia na wykorzystanie innowacji, które mogą być łatwiej weryfikowane przez rynkowe potrzeby, przedsiębiorczego wykorzystania różnych szans i okazji rynkowych, sprawnego przepływu informacji wewnątrz przedsiębiorstwa, działalności opartej przede wszystkim na zaspokajaniu konkretnych potrzeb występujących na lokalnym rynku, wyższej konkurencyjności¹.

Na koniec 2010 roku, w systemie REGON zarejestrowanych było 3 904 958 tys. podmiotów gospodarki narodowej (bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa w rolnictwie). Z zarejestrowanych podmiotów około 120,2 tys. należało do sektora publicznego (o 3,2% mniej niż w roku 2009), zaś 3 784 783 tys. do sektora prywatnego (spadek liczby podmiotów o 0,5%). Zaobserwowano wzrost liczby spółek handlowych oraz fundacji, spadek zaś liczby zarejestrowanych spółek cywilnych, osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, spółdzielni oraz przedsiębiorstw państwowych (tab. 1).

Tabela 1

Liczba MSP zarejestrowanych w rejestrze REGON wg wybranych sekcji PKD

Wyszczególnienie	2005 r.	2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.		
	Ogółem				Sektory		
					Publiczny	Prywatny	
Ogółem, w tym:	3 610 929	3 680 893	3 752 293	3 737 789	3 904 958	120 175	3 784 783
przemysł	381 741	379 650	377 332	371 391	377 829	2884	377 829
budownictwo	357 810	392 646	424 824	428 660	466 942	622	466 320
handel i naprawy	1 184 944	1 149 433	1 136 011	1 096 832	1 100 188	386	1 099 802
transport, gosp. magazynowana i łączność	261 284	263 188	268 924	268 444	264 992	493	264 499

Źródło: zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON 2010 r., GUS, 2005–2010.

¹ D. Zuzek, *Polityka gospodarcza wobec małych i średnich przedsiębiorstw a rozwój obszarów wiejskich*, Acta Scientiarum Polonorum, Oeconomia 8 (3), 2009.

Według danych GUS, spośród 4,1 mln firm zarejestrowanych w rejestrze REGON, w Polsce funkcjonuje około 1,67 mln przedsiębiorstw aktywnych (1,53 mln według Eurostat). Daje to Polsce pod tym względem pozycję szóstą gospodarki w UE (jeszcze w 2000 r. pod względem liczby firm znajdowaliśmy się na piątym miejscu przed Wielką Brytanią), z łączną liczbą firm wynoszącą prawie 21 mln. Według danych Eurostatu, najliczniejsze pod względem liczby przedsiębiorstw są Włochy, w których liczba firm (3,92 mln) była ponad 2,5 razy większa niż w Polsce. Zbliżone do naszego kraju liczebności przedsiębiorstw występują w Niemczech (1,8 mln) i Wielkiej Brytanii (1,7 mln). Znacznie mniejszą liczbą firm cechują się gospodarki naszego regionu – największe pod tym względem Rumunia i Czechy (odpowiednio 216 tys. i 214 tys. firm) są siedmiokrotnie mniejsze. Przeważającą większość przedsiębiorstw w UE stanowią mikro, małe i średnie firmy (99,8%). Identyczna sytuacja jest w Polsce, gdzie z 1,67 mln firm, podmioty sektora MSP stanowią zdecydowaną większość (99,8%), przy czym w Polsce sektor ten w większym stopniu niż w UE jest zdominowany przez mikrofirmy, których udział w całkowitej liczbie przedsiębiorstw (96%) przewyższa średnią europejską (91,8%). Udział małych firm w liczbie MSP w Polsce (2,8%) jest o ponad połowę mniejszy od średniej dla UE-27 (6,9%). Pomimo tego średnioterminowe trendy pokazują, że struktura firm w Polsce, choć powoli, zmierza w kierunku podobnej do UE – spada udział mikrofirm, a wzrasta udział pozostałych grup przedsiębiorstw. Tempo tych przemian wskazuje, że największe problemy ze wzrostem i przekształcaniem się w małe podmioty mają mikroprzedsiębiorstwa².

Zarówno w 2008, jak i 2009 roku największy roczny wzrost zanotowały małe firmy (odpowiednio 3,4% i 3,3%), co może oznaczać znaczące przyspieszenie wzrostu liczby firm w porównaniu z całym okresem 2003–2007, kiedy wzrost średnioroczny wyniósł 2,5%. W 2008 roku szybko wzrastała jeszcze liczba firm średnich (o 3,2% w porównaniu z 2007 r.), jednak ich dynamika znacząco wyhamowała w kolejnym roku (wzrost jedynie o 1,4%)³.

Pomimo najszybszego w 2008 roku wzrostu liczby małych przedsiębiorstw na tle wszystkich jednostek, zdecydowanie największy wpływ na wzrost liczby przedsiębiorstw ogółem w tym okresie miał przyrost liczby mikroprzedsiębiorstw (87,5% udział we wzroście). Wpływ wzrostu liczby przed-

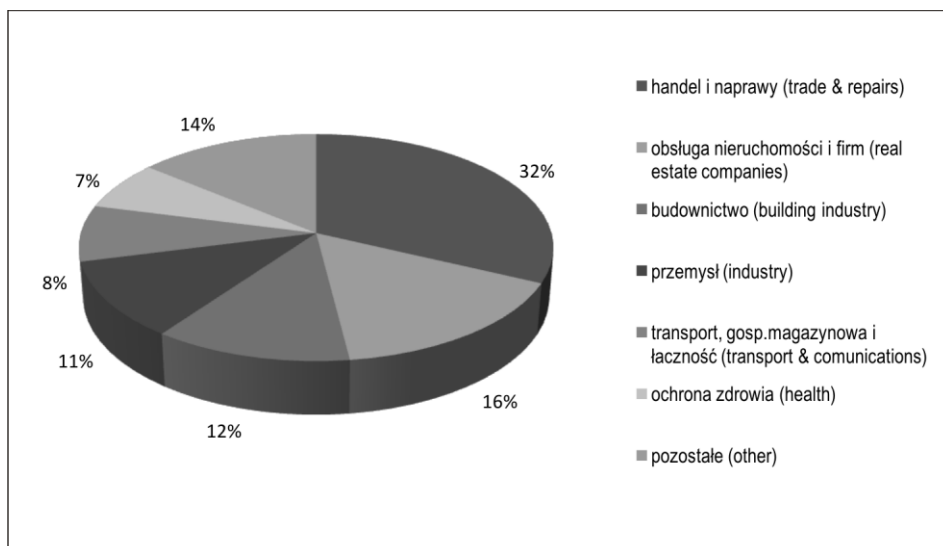
² Eurostat 2010.

³ *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008–2009, 2010*, PARP, Warszawa.

siębiorstw małych na liczbę przedsiębiorstw ogółem był znacznie mniejszy (udział we wzroście 11,5%). Przyrost liczby średnich przedsiębiorstw miał już śladowy wpływ na tę wielkość (1,0%).

Odnosząc się do tempa zmian udziału poszczególnych grup przedsiębiorstw we wzroście liczby przedsiębiorstw ogółem w latach 2003–2008, należy zauważyć, że najszybszy trend wzrostowy zanotowano wśród małych przedsiębiorstw pomimo jednorocznego załamania w 2007 roku. Średnioroczny wzrost udziału małych firm w ogólnej liczbie przedsiębiorstw wyniósł, w analizowanym okresie, ponad 0,01 p.p. W samym tylko 2008 roku jednak wzrost udziału małych przedsiębiorstw wyniósł aż o 0,41 p.p. W przypadku przedsiębiorstw średnich i dużych zaobserwowano w okresie 2003–2008 niewielkie, lecz utrzymujące się w czasie trendy wzrostowe udziału tych grup w całkowitym wzroście przedsiębiorstw. Spadek zanotowano jedynie w przypadku mikroprzedsiębiorstw.

Najwięcej podmiotów sektora przedsiębiorstw prowadziło działalność w sferze usług – handel i naprawy (32% wszystkich przedsiębiorców). Pozostałe rodzaje działalności gospodarczej były wyraźnie mniej licznie reprezentowane. Na drugim miejscu pod względem udziału w liczbie przedsiębiorstw ogółem, uplasowała się – obsługa nieruchomości i firm (16%), następnie budownictwo (12%) oraz przemysł (11%). Udział pozostałych sekcji nie był statystycznie znaczący. Jeśli chodzi o tempo wzrostu liczby przedsiębiorstw w poszczególnych sferach, to najszybciej rozwijały się ochrona zdrowia (wzrost liczby przedsiębiorstw o 12,8% w porównaniu z 2009 r.), budownictwo (12,5%) i pozostała działalność usługowa (11,6%).

Rys. 1. Struktura przedsiębiorstw wg sekcji PKD w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne.

Dane za 2010 rok dotyczące liczby przedsiębiorstw wskazują na utrzymanie się tendencji wzrostowej z lat wcześniejszych – w tym roku wzrost liczby przedsiębiorstw osiągnął wartość 7%. W 2010 roku tempo przyrostu liczby przedsiębiorstw było największe w przypadku małych przedsiębiorstw (8,0% w porównaniu z 2009 r.). Nieznacznie niższą dynamikę wzrostu w tej kategorii odnotowano w przypadku firm średnich (o 6,5%). Jedyne w grupie dużych przedsiębiorstw zanotowano spadek liczby przedsiębiorstw – wyniósł on 5,0% w relacji do 2009 roku

2. Relacje między działalnością gospodarczą a środowiskiem naturalnym

Aspekty ekologiczne stanowią niezwykle ważny czynnik procesu wzrostu i rozwoju społeczno-gospodarczego. Coraz większym problemem stają się negatywne, zewnętrzne skutki działań gospodarczych, między innymi rosnące nakłady na ochronę środowiska, niezbędne w sytuacji jego postępującej degrada-

cji⁴. Efektywność typowo stosowanych środków zapobiegawczych i ochronnych jest niewystarczająca. Ochrona środowiska naturalnego niszczonego wskutek rozwoju cywilizacji przemysłowej jest niezbędna. Pociąga ona za sobą określone koszty społeczne, ponieważ ogranicza możliwości wzrostu dobrobytu, co niekorzystnie wpływa na poziom i jakość życia ludności. Wynika to między innymi z faktu, że poważną część środków wypracowanych w postaci dochodu narodowego przeznaczają na przedsięwzięcia niezbędne dla ochrony zagrożonego środowiska naturalnego lub dla odtworzenia tych elementów, które już uległy degradacji⁵.

Problemy z zachowaniem odpowiedniego stanu środowiska naturalnego są tym większe, im większa jest liczba ludności, poziom konsumpcji na jednego mieszkańca oraz im bardziej stosowane technologie przyczyniają się do zanieczyszczania środowiska. Procesy rozwoju ekonomicznego nastawione jedynie na ilościowe zwiększenie produkcji – i co za tym idzie konsumpcji – spowodowały stan groźnego naruszenia równowagi ekologicznej i wzrost strat społecznych w postaci zanieczyszczenia środowiska, zatrucia wód i powietrza⁶. Szeroko rozpowszechnione przekonanie, że ludzka działalność gospodarcza może bez ograniczeń czerpać ze środowiska zwrotnie oddając jedynie odpady, musi ulec krytycznej weryfikacji i radykalnej zmianie uwzględniającej rzeczywisty stan środowiska naturalnego. Środowisko naturalne jest obecnie w stanie kryzysowym, czego objawem jest m.in. zanikanie warunków biologicznej samoregulacji. W większości przypadków produkty odpadowe nie zanikają całkowicie i nie zachowują się neutralnie, ale wpływają ujemnie na środowisko, a także na dalszą działalność gospodarczą i społeczną człowieka oraz na jego szeroko pojętą jakość życia.

⁴ E. Symonides, *Degradacja środowiska przyrodniczego*, w: *Wiek wielkich przemian*, red. M. Dobroczyński, A. Jasińska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2001, s. 31–51; A. Symonowicz, *Bilans strat powstałych wskutek degradacji środowiska*, synteza problemu badawczego 04.10.13. *Podstawy społecznoekonomiczne ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego*, SGPiS, Warszawa 2001.

⁵ *Ekologiczne uwarunkowania rozwoju gospodarczego*, red. A. Chmielak, Politechnika Białostocka, Białystok 2000, s. 25–70; J. Famielec, *Straty i korzyści ekologiczne w gospodarce narodowej*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa–Kraków 1999, s. 183–245; T. Żylicz, *Ekonomia wobec zagadnień środowiska przyrodniczego. Elementy teorii oraz implikacje praktyczne*, PWN, Warszawa 1989, s. 35–70.

⁶ A. Pawłowski, L. Pawłowski, 2008, *Zrównoważony rozwój we współczesnej cywilizacji*, część 1: *Środowisko a zrównoważony rozwój*, w: *Problemy Ekorozwoju/Problems of Sustainable Development*, vol. 3, nr 1, s. 53–55.

Polskie przedsiębiorstwa najczęściej postrzegają ochronę środowiska jako dodatkowe koszty i obciążenia biurokratyczne, a nie jako szansę dla rozwoju firmy. Według Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych „Lewiatan”, wartość przemysłu środowiskowego w Polsce szacowana jest na ok. 4 mld euro, co stanowi ok. 0,7% wartości przemysłu środowiskowego UE, który jest obecnie najszybciej rozwijającą się gałęzią gospodarki europejskiej, również pod względem innowacji technologicznych. Polski przemysł środowiskowy zatrudnia ok. 200 tys. osób, ale jego potencjał jest dużo większy.

W Polsce kwestie związane z ochroną środowiska nadal postrzegane są głównie przez pryzmat coraz bardziej skomplikowanych przepisów i wynikających z nich obowiązków dla przedsiębiorców. Organy kontrolne koncentrują swoją uwagę na dużych firmach, których działalność w sposób znaczący wpływa na środowisko naturalne. Na duże firmy wywierany jest nacisk przestrzegania przepisów ochrony środowiska i inwestowania w technologie przyjazne środowisku. Nie ma takiego nacisku na firmy małe i średnie. Oznacza to, że potrzeby i szanse MSP w zakresie ochrony środowiska nie są na ogół dostrzegane przez agendy publiczne, organy kontrolne i organizacje wspierające biznes. Większość organizacji pozarządowych postrzega tego typu firmy jako źródło finansowania działalności dobroczynnej, a nie jako potencjalnego partnera, który w działania na rzecz środowiska i rozwoju społecznego może wnieść wiedzę, doświadczenie, zdolności organizacyjne, innowacyjność i nowe miejsca pracy.

Małe i średnie firmy w Polsce mają kłopoty z wypełnianiem swoich obowiązków wynikających z prawa ochrony środowiska. Większość z nich nie może sobie pozwolić na zatrudnienie specjalisty ds. ochrony środowiska lub korzystanie z usług drogich konsultantów. Najczęściej również nie są one w stanie nadążyć za ciągle zmieniającymi się przepisami. Bez wątpienia jednak, w najbliższej przyszłości, MSP będą coraz bardziej potrzebować wsparcia ekspertów zewnętrznych w kwestii ograniczania negatywnego oddziaływania na środowisko prowadzonej działalności. Jak dotąd, rządowe programy wsparcia w tym zakresie okazały się mało efektywne, ponieważ brak im spójności i elastyczności w dostosowaniu się do rzeczywistych potrzeb MSP i warunków ich funkcjonowania.

Z ekonomicznego punktu widzenia zatem środowisko przyrodnicze definiowane jest jako zasób, będący do dyspozycji społeczeństwa i mający dla niego cechy ekonomicznie użyteczne, co oznacza, że w stosunku do gospodarowania środowiskiem i jego zasobami obowiązują wymogi efektywności.

Możemy wyróżnić dwa zasadnicze typy powiązań, tzn. działalność gospodarczą konsumującą zasoby przyrodnicze oraz funkcje i usługi ekosystemów, a także drugi typ działalności, polegający na świadczeniu usług na rzecz przyrody, zarówno o charakterze działalności skojarzonej, np. ekstensywny wypas bydła, jak i działalności dedykowanej – z reguły jako realizacja różnych form aktywnej ochrony przyrody. W obu przypadkach, jeśli nie mamy do czynienia z krótkowzrocznym i krótkoterminowym typem biznesu, stabilizacja i trwałość dochodów przedsiębiorców czerpanych z zasobów przyrody zależy od zapewnienia im ochrony i zrównoważonego gospodarowania tymi zasobami.

Koncentrując się na aspektach pozytywnych, już obecnie na wielu obszarach cennych przyrodniczo możemy wskazać na przykłady działalności gospodarczej charakteryzującej się pozytywnym, a co najmniej neutralnym wpływem na przyrodę. Takie przykłady pozytywnego związku biznesu i ochrony przyrody wymagają promocji i naśladowania. Doświadczenia innych krajów, analiza potrzeb aktywnej ochrony przyrody oraz możliwości stwarzane przez powstającą sieć Natura 2000 wskazują, że wachlarz możliwych do podjęcia różnych form działalności gospodarczej znakomicie wykracza poza dotychczasowe doświadczenia i postrzeganie powstających możliwości. Jednocześnie, dostępne wyniki badań wykazują wyraźne zainteresowanie i zapotrzebowanie małych i średnich przedsiębiorstw na nowe, przyjazne i właściwie dostosowane mechanizmy finansowe, wychodzące naprzeciw ich potrzebom inwestycyjnym i wymogom działalności gospodarczej na cennych przyrodniczo terenach⁷.

3. Ograniczenia i bariery partnerstwa sektora biznesu i ochrony przyrody

Z ekologicznego i ekonomicznego punktu widzenia najbardziej istotne staje się zrozumienie i analiza związków środowiska przyrodniczego z gospodarką. Przyroda stanowi bowiem bezpośrednie źródło energii niektórych środków i przedmiotów pracy oraz środków konsumpcji, odbiornik odpadów produkcyjnych i konsumpcyjnych, warunkuje produkcję rolniczą, leśną i rybacką, określa możliwości rozwoju transportu oraz wpływa na zdrowie człowieka. Środowisko

⁷ Z. Tederko, *Ochrona bioróżnorodności w działalności przedsiębiorstw – realizacja unijnej inicjatywy Biznes i Bioróżnorodność. Ochrona różnorodności biologicznej w Polsce*, Warszawa 2010.

przyrodnicze nie jest więc sumą poszczególnych komponentów, ale powstaje w wyniku występowania związków i relacji pomiędzy nimi.

Środowisko przyrodnicze pełni wiele różnorodnych funkcji. Jest źródłem pozyskiwania surowców i energii wykorzystywanych w procesach produkcyjnych i konsumpcyjnych, zapewnia przestrzeń geograficzną – pole działalności gospodarczej, miejsce zamieszkiwania czy wypoczynku, stymuluje, neutralizuje, pochłania uboczne skutki i produkty działalności gospodarczej człowieka, oczywiście do pewnego poziomu, którego przekroczenie spowoduje niezdolność ekosystemu do odnowy. Wymienione funkcje środowiska są względem siebie konkurencyjne, co najbardziej widoczne staje się między funkcjami biologicznymi a gospodarczymi. Nadmierne zanieczyszczenie środowiska w trakcie eksploatacji surowców mineralnych, jak również w procesach ich przetwarzania może znacząco ograniczyć pełnienie funkcji biologicznych.

Obecnie bariery ekologiczne straciły swój wyłącznie teoretyczny charakter i stały się rzeczywistym problemem wielu społeczeństw i regionów. Oddziaływanie tych zanieczyszczeń wywołuje liczne szkody w wielu sektorach gospodarki, np. w przemyśle są to straty związane z przyspieszoną korozją maszyn, w transporcie – przyspieszone zużywanie się infrastruktury i środków transportu, w rolnictwie – obniżone plony i konieczność dokonywania dodatkowych zabiegów agrotechnicznych, w gospodarce leśnej – obniżona produktywność drzewostanów i gruntów leśnych. Pozostałe zanieczyszczenia wód, gleb, przestrzeni również powodują takie zmiany w środowisku, które oddziałują negatywnie na możliwości produkcyjne i konsumpcyjne podmiotów gospodarczych. Bariera ekologiczna wzrostu gospodarczego, która dotyczy zanieczyszczenia podstawowych komponentów środowiska – powietrza, wód, przestrzeni ma charakter względny. Przejawia się tym, że przy bardzo ograniczonej, wskutek osiągniętego poziomu degradacji, zdolności środowiska do asymilacji i rozkładu wprowadzanych zanieczyszczeń, jest teoretycznie zawsze możliwy taki poziom działalności ochronnej, że bieżąca wartość emisji będzie się mieścić w ramach niskiej, środowiskowej pojemności asymilacyjnej. A małe i średnie przedsiębiorstwa są najmniej szkodliwe dla środowiska⁸.

Rozwój gospodarczy Polski wywołuje poważne zmiany w środowisku przyrodniczym, które najlepiej są widoczne na obszarach o dużej koncentracji przemysłu i ludności, gdzie w sposób najbardziej odczuwalny wzrasta zanie-

⁸ Tamże.

czyszczenie wody, powietrza, gleby. Następuje dewastacja obszarów leśnych i upraw rolnych, występują problemy związane z zagospodarowaniem odpadów komunalnych i przemysłowych. Zmiany te nie ominęły również obszarów chronionych i przyrodniczo cennych. Wzrost gospodarczy, wzrastający stopień za-
możności społeczeństwa czy wreszcie wstąpienie Polski do Unii Europejskiej z jednej strony, spowodowały wzrost zagrożeń ekologicznych i powstawanie barier rozwojowych, a z drugiej, zmusiło władze gmin do poszukiwania takich czynników rozwoju, które pozostają w zgodzie z ochroną środowiska przyrodniczego.

Ekonomicznie opłacalne wykorzystanie możliwości, jakie dają w sektorze przedsiębiorstw działania proekologiczne, jak i realizacja działalności gospodarczej aktywnie sprzyjającej ochronie zasobów przyrody napotyka jednak na wiele barier i ograniczeń. W kontekście idei budowania gospodarki opartej na wiedzy, najistotniejszą barierą dla inwestycji na rzecz różnorodności biologicznej jest przede wszystkim brak praktycznej wiedzy po stronie zarówno MSP, jak i struktur sektora instytucji finansowych, co do możliwości rozwoju przedsiębiorstw na obszarach objętych ochroną przyrodniczą i przyrodniczych warunkowań projektów inwestycyjnych. Gospodarowanie zasobami przyrody wymaga innowacyjnego połączenia i wykorzystania szerokiego zakresu dyscyplin wiedzy przyrodniczej i ekonomicznej oraz praktycznego przełożenia przyrodniczych zaleceń ochronnych na język działań inwestycyjnych i gospodarczych. Konieczne jest więc stworzenie systemu doradztwa dla MSP, zapewniającego systematyczny i skuteczny przepływ wiedzy przyrodniczej w języku dostępnym dla biznesu i zakresie umożliwiającym podejmowane decyzji inwestycyjnych na poziomie przedsiębiorstwa.

Drugą zasadniczą barierą jest brak dostępu do akceptowalnych przez MSP źródeł finansowania i odpowiednich instrumentów finansowych, wzmagany przez brak przyjaznych procedur dla MSP. Ten stan rzeczy wynika m.in. z ignorowania przez sektor bankowy niszy rynku MSP zależnych od zasobów przyrodniczych na terenach wiejskich. Spowodowane jest to dużym rozproszeniem i rozdrobnieniem potencjalnych kredytobiorców, wysokimi kosztami transakcyjnymi, ale także postrzeganiem wysokiego ryzyka inwestycji, powodowanego brakiem planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów objętych różnymi formami ochrony, co znacznie komplikuje proces sprawnego nimi zarządzania i rozwoju gospodarczego.

Małe i średnie przedsiębiorstwa, poza barierami w postaci braku środków finansowych (wysokich kosztów przedsięwzięć), uniemożliwiających realizację projektów eko-innowacyjnych, wskazują na brak odpowiedniego personelu (wyjątek w tym zakresie stanowią firmy średnie), jak też trudności w znalezieniu odpowiedniego partnera, z którym takie przedsięwzięcie mogłoby zostać zrealizowane. Jednocześnie prawie 2/3 firm nie ma wiedzy na temat możliwości dofinansowania innowacyjnych działań proekologicznych ze środków UE.

MSP wykazują małą aktywność w podejmowaniu działań innowacyjnych. Ponadto nie dysponują zasobami (finansowymi i ludzkimi), które umożliwiłyby im samodzielne opracowywanie i wdrażanie innowacji. Dodatkową barierę stanowi niechęć MSP do podjęcia ryzyka w realizacji działań o charakterze innowacji proekologicznej. Jak wynika z badania, dotychczasowe zaangażowanie przedsiębiorstw w tworzenie innowacji pro-ekologicznych wynika ze specyfiki prowadzonej działalności, której celem jest tworzenie takich właśnie rozwiązań innowacyjnych.

MSP napotykają na utrudnienia w dostępie do wiedzy na temat obowiązujących i planowanych regulacji prawnych w zakresie ochrony środowiska (brak dostępu do przepisów, nieczytelność przepisów i ich częste zmiany, brak zainteresowania organów państwa w sankcjonowaniu przepisów).

Podsumowanie

Brak świadomości ogółu społeczeństwa skutkuje brakiem świadomości przedsiębiorców i niepodejmowaniem przez nich inicjatyw ekologicznych. Przedsiębiorcy nie mają wystarczającej wiedzy o zagrożeniach środowiskowych, które powodują; wymogach w zakresie prawa, a także możliwych sposobów zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko.

Relacje między przedsiębiorstwami a sektorem ochrony przyrody dotychczas postrzegane były w kategoriach konfliktu. Sektor przedsiębiorstw był utożsamiany z bezwzględnym dążeniem do zysku, a stosunek do świata biznesu charakteryzowała nieufność, podejrzliwość i oskarżenia. Z drugiej strony, np. tworzona Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 utożsamiana jest z zakazami i barierami ograniczającymi możliwość inwestycji i rozwoju terenów wiejskich. Budowa porozumienia i wykorzystanie możliwości rozwoju, jakie tkwią w obszarze proprzyrodniczej gospodarki wymagają zmiany relacji i komunikacji między tymi sektorami. Konieczne jest promowanie pozytywnego związku

między biznesem a różnorodnością biologiczną, w szczególności na obszarach objętych ochroną przyrodniczą. W myśl powszechnego dziś przekonania o konieczności budowy gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach, niezbędne jest stworzenie platformy dla innowacyjnego połączenia i wykorzystania szerokiego zakresu dyscyplin wiedzy przyrodniczej i ekonomicznej oraz praktycznego przełożenia zaleceń ochronnych na język działań inwestycyjnych i gospodarczych.

Literatura

- Ekologiczne uwarunkowania rozwoju gospodarczego*, red. A. Chmielak, Politechnika Białostocka, Białystok.
- Famielec J., *Straty i korzyści ekologiczne w gospodarce narodowej*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa–Kraków 1999,
- Pawłowski A., Pawłowski L., *Zrównoważony rozwój we współczesnej cywilizacji, część 1: Środowisko a zrównoważony rozwój*, w: *Problemy Ekorozwoju/Problems of Sustainable Development*, vol. 3, nr 1, 2008.
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008–2009*, PARP, Warszawa 2010.
- Symonides E., *Degradacja środowiska przyrodniczego*, w: *Wiek wielkich przemian*, red. M. Dobroczyński, A. Jasińska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2001.
- Symonowicz A., *Bilans strat powstałych wskutek degradacji środowiska*, synteza problemu badawczego 04.10.13. *Podstawy społecznoekonomiczne ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego*, SGPiS, Warszawa 2001.
- Tederko Z., *Ochrona bioróżnorodności w działalności przedsiębiorstw – realizacja unijnej inicjatywy Biznes i Bioróżnorodność*, Ochrona różnorodności biologicznej w Polsce, Warszawa 2010.
- Zuzek D., *Polityka gospodarcza wobec małych i średnich przedsiębiorstw a rozwój obszarów wiejskich*, *Acta Scientiarum Polonorum, Oeconomia*, 8 (3) 2009.
- Żylicz T., *Ekonomia wobec zagadnień środowiska przyrodniczego. Elementy teorii oraz implikacje praktyczne*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2000.

**ENVIRONMENTAL DEVELOPMENT PROBLEMS OF SMALL AND
MEDIUM ENTERPRISES SECTOR ON AREAS UNDER ENVIRONMENT
PROTECTION IN POLAND**

Summary

From an environmental and economic point of view, the most important is to understand and analyze the relationships of the natural environment and the economy, where nature is a direct source of energy, some of the measures and objects of work and means of consumption, output of waste production and consumption, the conditions for agricultural production, forestry and fishing, determine opportunities for transport and affect human health. So far, the relationship between business and conservation sectors were perceived in terms of conflict. The corporate sector has been identified as the ruthless pursuit of profit, and the relation to the business world characterized by mistrust, suspicion and accusations. Building understanding and use of development opportunities that lie in the area of pro-ecological economy require changes in the relationship and communication between these sectors. It is necessary to promote a positive relationship between business and biodiversity, particularly in protected areas of nature.

Translated by Dagmara K. Zuzek